

Томашевська А. М., викладач циклової комісії економічних дисциплін, коледж Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

ORCID ID: 0000-0001-7839-5004

e-mail: tomashevaska777@gmail.com

Аналіз джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості

Анотація. Доведено, що поглиблення інтеграційних процесів ставлять перед вітчизняними виробниками продуктів харчування завдання стосовно утримання конкурентної позиції, що у сучасному економічному середовищі вимагає активізації інвестиційної діяльності. Встановлено, що вибір інвестиційних проєктів підприємств харчової промисловості України обмежений обсягом доступних фінансових ресурсів, що перешкоджає вирішенню основних проблем у галузі. У результаті аналізу динаміки обсягу капітальних інвестицій з'ясовано, що обсяг інвестицій в основний капітал підприємств харчової галузі є нестабільною. У 2018 р. даний показник зріс майже вдвічі, що свідчить про інтенсифікацію оновлення матеріально-технічної бази підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів України. Встановлено, що основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності харчової промисловості є власні кошти підприємств (91,9% обсягу капітальних інвестицій), фінансування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості за рахунок кредитів склало 8,1% від загального обсягу. Доведено, що одним із доцільних джерел фінансування інвестиційної діяльності є залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: інвестиційна діяльність; капітальні інвестиції; фінансове забезпечення; джерела фінансування; підприємства; харчова промисловість; іноземні інвестиції.

Tomashevskaya Alona, Lecturer of the Economic Subject Series Board College of Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University, Chernivtsi, Ukraine

Source's Analys of the Investment Activities Financing of the Food Industry

Abstract. The expansion of integration processes sets a task of maintaining the competitive position for domestic food producers, which requires enhancement of investing activities in the modern economic environment. The choice of investment projects of food industry enterprises in Ukraine is limited by available financial resources; this fact, in particular, impedes resolution of the major problems in the industry under discussion. The research of the dynamics of capital investments in Ukraine's food industry enterprises in 2015 – 2018 shows that their amount increased by 7,742.5 million UAH in 2016 compared to 2015, and there was a tendency to decrease by 2,363.4 million UAH in 2017 compared to 2016. However, in 2018 the volume of investments into the fixed assets of the food industry enterprises increased almost twice compared to the previous period that is by 11,285.2 million UAH, which testifies to intensification of updating of material and technical resources of the Ukrainian foodstuff, drinks and tobacco enterprises. Therefore, the dynamics of investment volume of food enterprises during the period under study is unstable. As of today, the main source of investing activities financing in the field of food industry is own funds of enterprises. It was researched that 91.9% of capital investments was financed at the expense of own funds of Ukrainian food industry enterprises in 2018. Bank loans and other loans for financing capital investments of food industry companies make up to 8.1% of the total, of which 20.1% are loans from foreign banks. With consideration of current interest rates use of loaned funds appears to be ineffective for many enterprises; that is why attraction of foreign investments is one of appropriate sources of investing activities financing. It is established that from 2015 to 2018 inclusive, the highest growth rate of foreign direct investments in the food industry of Ukraine was in 2017 when their volume increased by 234.1 million USD compared to 2016. During the period under study, the main countries to make foreign direct investment in the food, beverage and tobacco industry in Ukraine were: the Netherlands, Cyprus, the United Kingdom and Belize. Reasonable choice of investments is namely of great importance for improvement of their economical, technical and raw material security; effectively invested funds are the key of an enterprise development in the long run.

Keywords: investing activities; capital investments; financial provision; funding source; enterprises; food industry; foreign investments.

JEL Classification: E 22; F 21; F 43; L 66.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світову економічну спільноту підвищує увагу до інвестиційної привабливості підприємств, яка є однією з ключових характеристик, що зумовлює залучення підприємством інвестицій. Харчова промисловість – одна з провідних і найбільш інвестиційно привабливих галузей не лише агропромислового комплексу, а й усього національного господарства України, яка

поєднує виробництво та промислову переробку сировинних ресурсів рослинного та тваринного походження з реалізацією готової продукції. Перевагою продукції харчової промисловості України, у порівнянні з іншими країнами світу, є її екологічність, що забезпечується національними традиціями. Харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною та стратегічно важливою галуззю, яка

здатна забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави серед інших країн – лідерів із виробництва продуктів харчування.

Посилення процесів глобалізації та інтеграція України до світової спільноти зробили економіку нашої держави більш вразливою до зовнішніх загроз і висунули перед нею серйозні вимоги щодо забезпечення відповідного рівня її конкурентоспроможності. Це стосується й харчової промисловості. Відповідність світовим стандартам може бути досягнута тільки за умови переходу галузі на інноваційну модель розвитку та активного впровадження сучасних технологій харчового виробництва. Відтак, питання щодо підвищення ефективності функціонування вітчизняних харчових підприємств, виявлення загроз та потенційних можливостей зростання галузі, а також покращення рівня якості та конкурентоспроможності вітчизняних продуктів харчування за рахунок інвестиційної діяльності та її фінансового забезпечення набувають значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що пошук шляхів ефективного розвитку харчової промисловості України, усунення негативних тенденцій її функціонування є темами наукового пошуку провідних вітчизняних учених. Зокрема розвиток харчової промисловості на різних етапах досліджували такі вчені, як І. Бланк, Л. Дейнеко, А. Заїнчковський, Д. Крисанов, Т. Майорова, П. Осіпов, В. Прядко, Н. Скопенко, М. Туріяньська та інші.

Формування цілей дослідження. Мета статті полягає в аналізі сучасного стану інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України, виявленні проблем, що гальмують її розвиток, визначенні джерел оптимального фінансового забезпечення капітальних інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Харчова промисловість є однією з провідних галузей економіки України. Вона безпосередньо залучена у забезпечення продовольчої безпеки нашої держави, формування її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України.

Значущість галузі для економіки України обумовлена її питомою вагою в загальних обсягах виробництва та реалізації промислової продукції, експортним потенціалом та обсягами податкових надходжень до державного бюджету. У 2018 році харчова промисловість займала перше місце за обсягами реалізованої продукції (589854,5 млн грн) серед підприємств переробної промисловості, її частка становила 19,4%, включаючи напої та тютюнові вироби [1].

Ефективне економічне зростання країни вимагає розв'язання стратегічного завдання створення в Україні потужної харчової промисловості для задоволення потреб внутрішнього і зовнішнього ринків у продовольстві, зміцнення продовольчої

безпеки держави, формування потужного експортного потенціалу, збільшення валютних та бюджетних надходжень. Водночас, вихід харчової промисловості України на зовнішні ринки висунули перед нею серйозні вимоги щодо забезпечення відповідного рівня її якості та конкурентоспроможності. Подальший розвиток підприємств харчової промисловості України залежить від інвестиційної діяльності.

Однією із найважливіших проблем при здійсненні інвестиційної діяльності є її фінансове забезпечення, яке має забезпечити реалізацію інвестиційних проєктів у запланованому обсязі та оптимальну структуру інвестицій та необхідних платежів. Всі види інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання здійснюються за рахунок інвестиційних ресурсів.

Інвестиційні ресурси – це всі форми капіталу, що залучаються підприємством для здійснення вкладень в об'єкти реального та фінансового інвестування [2, с. 467].

На думку Т. Майорової, інвестиційні ресурси – фінансові, матеріальні, нематеріальні і трудові ресурси, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування [3, с. 258].

Туріяньська М. М. при дослідженні поняття «інвестиційні ресурси» відносить до останніх не тільки фінансові, матеріальні, нематеріальні та трудові, а також такі ресурси як інтелектуальні, гуманітарні тощо, які при відповідних умовах здатні підвищити або знизити ефективність перших (ресурси супроводу) [4, с. 48].

Інтенсифікація інвестиційних процесів, спрямованих на оновлення виробництва для підвищення якості, конкурентоспроможності продукції й прибутковості підприємств, не лише важливий чинник забезпечення продовольчої незалежності України, виходу її на світовий і регіональні продовольчі ринки, а й формування ефективної структури агропромислового та промислового комплексів, зростання економічного та соціального розвитку, підвищення життєвого рівня населення.

Найбільш ефективні напрями капіталовкладень у харчовій промисловості – це реконструкція й технічне переоснащення виробництва, що дає змогу в найкоротші строки, з меншими затратами оновлювати матеріально-технічну базу, освоювати нові потужності.

Один із головних стратегічних напрямів стабілізації та прискорення розвитку харчової промисловості – знаходження джерел залучення інвестицій з урахуванням галузевих особливостей, прийняття ефективних управлінських рішень щодо розроблення й реалізації інвестиційних проєктів, адже саме від масштабів та спрямування інвестицій залежить ефективність діяльності харчових підприємств [5, с. 317].

У Податковому кодексі України (ст. 14) визначено, що капітальні інвестиції – це господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів та нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу [6].

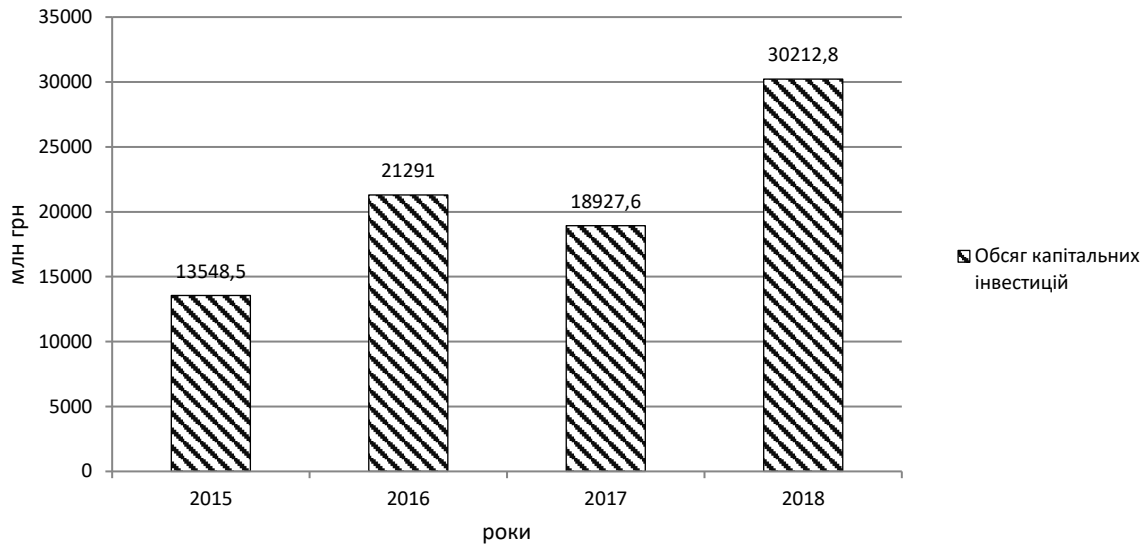

Рисунок 1 – Динаміка обсягу капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості України за 2015-2018 роки

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Обсяг капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості України за 2015-2018 роки має нестабільну динаміку (рис. 1). Так, у 2016 році їх розмір зріс на 7742,5 млн грн у порівнянні з 2015 роком, проте у 2017 році спостерігається тенденція до зменшення на 2363,4 млн грн у порівнянні з 2016 роком.

Слід зауважити, що у 2018 році обсяг інвестицій в основний капітал підприємств харчової галузі зріс майже вдвічі у порівнянні з попереднім періодом (на 11285,2 млн грн), що свідчить про інтенсифікацію оновлення матеріально-технічної бази підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів України.

Джерела фінансування інвестиційної діяльності – це джерела виникнення цінностей, які вкладаються в об'єкти інвестування. Від підбору джерел фінансування залежить не тільки життєздатність інвестиційної діяльності, а й розподіл кінцевих доходів, ефективність використання авансованого капіталу, фінансова стійкість підприємства, що здійснює інвестування.

Найбільшу частку серед джерел фінансування капітальних інвестицій у харчову промисловість за 2018 рік становлять власні кошти підприємств – 91,9 % (табл. 1).

Таблиця 1 Структура джерел фінансування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості України, 2018 рік

Джерела фінансування	Тис. грн	%
Освоєно (використано) капітальних інвестицій, в тому числі за рахунок:	30212854	100
коштів державного бюджету	-	-
коштів місцевих бюджетів	-	-
власних коштів підприємств та організацій	27760288	91,9
кредитів банків та інших позик, з них:	2437682	8,1
кредитів іноземних банків	490046	20,1
коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів, тощо	4426	0,00
коштів іноземних інвесторів	5705	0,00
інших джерел фінансування	657	0,000

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Кредити банків та інші позики для фінансування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості становлять 8,1% від загального обсягу, з них 20,1% – це кредити іноземних банків. Основним джерелом інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України у 2018 році є власні кошти.

Стрімке зростання системних ризиків загальмувало розвиток кредитних відносин підприємств із банками та ініціювало процеси «кредитного стиснення». Починаючи з 2009 року, сформувалася виразна тенденція до послаблення ролі банківського кредиту у фінансуванні підприємств реального сектору економіки. Якщо на початок 2009 р. на банківський

кредит припадало 25% зобов'язань підприємств, то на початок 2016 року – лише 15% [7, с. 83].

На сьогодні харчова промисловість України – один із найбільших реципієнтів іноземних інвестицій економіки. Інвестиційний капітал залучається у харчову промисловість шляхом створення спільних підприємств, використання кредитних ресурсів розвинутих країн. Іноземні інвестиції можна вважати

одним із вагомих джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств харчової промисловості.

За 2015-2018 рр. найбільший темп зростання прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у харчову промисловість України зафіксовано в 2017 р.: їх обсяг зріс на 234,1 млн дол. США у порівнянні з попереднім періодом (рис. 2).

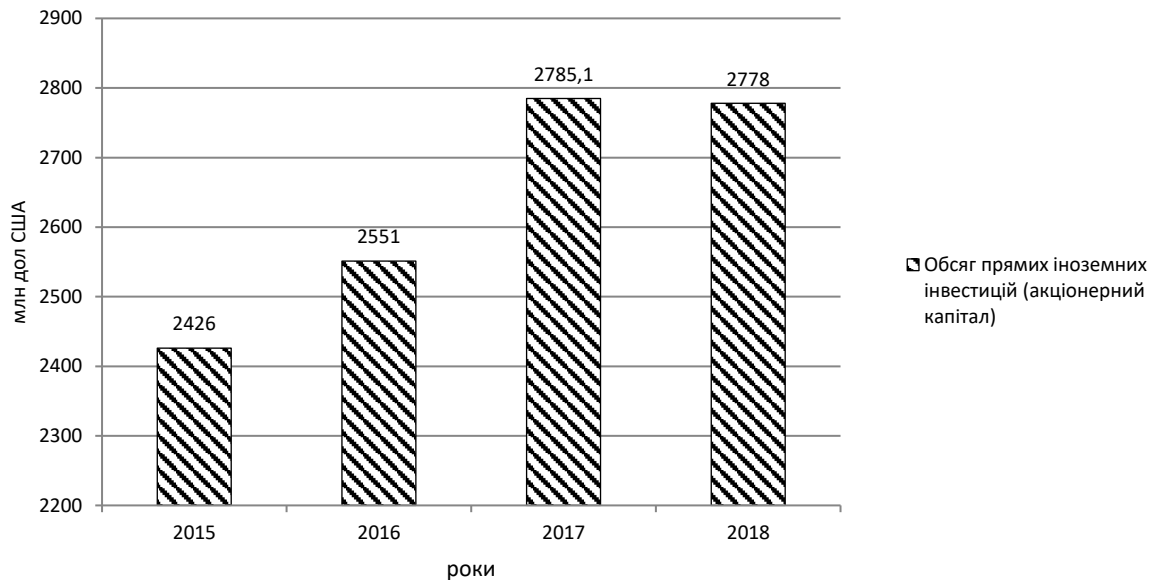

Рисунок 2 – Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у харчову промисловість України

Джерело: складено автором на основі даних [1]

У 2018 р. прямі іноземні інвестиції у підприємства харчової промисловості України мають тенденцію до зменшення, їх обсяг скоротився на 7,1 млн дол. США у порівнянні з 2017 роком. У досліджуваному періоді основними країнами – інвесторами галузі виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні були наступні: Нідерланди, Кіпр, Велика Британія та Беліз.

Залучення іноземних інвестицій у підприємства харчової промисловості України має певні суттєві перешкоди, серед яких слід виокремити такі: нерозвиненість ринкової інфраструктури, нестабільність законодавства та фінансово-кредитної системи, непрозорість у поверненні податків та низький рівень захисту прав власників [8, с. 117].

Вибору джерела інвестування мають передувати розроблення та реалізація політики оптимального поєднання власних, залучених і позичених коштів, залучення капіталу на найвигідніших умовах.

Доступ до джерел фінансування є необхідною умовою для довгострокових інвестицій. Здатність економіки забезпечувати довгострокове фінансування залежить від спроможності фінансової системи ефективно акумулювати та трансформувати заощадження домогосподарств, урядів, корпорацій в інвестиції через відкриті та конкурентні ринки. Трансформаційні канали перетворення заощаджень

в інвестиції налагоджуються за допомогою різних посередників (банків, страхових компаній, пенсійних фондів тощо), а також шляхом прямого доступу суб'єктів інвестиційного попиту до ринків капіталу. Передумовою забезпечення довгострокового фінансування та встановлення розумної ціни на фінансові ресурси є здатність економіки генерувати і залучати заощадження. Завдання уряду у цьому зв'язку полягає у формуванні сприятливої податково-бюджетної політики, що забезпечить привабливість економіки для інвестицій, у тому числі іноземних [9, с. 85].

Податкове регулювання визнається дуже проблемним аспектом інвестиційного клімату в Україні, про що свідчать дані останнього огляду глобальної конкурентоспроможності [10]. Україна посідає 129-ту позицію у світовому рейтингу за показником впливу оподаткування на стимули до інвестування, тобто чинна система оподаткування істотно зменшує стимули до інвестування у національну економіку. Відповідно потрібно поліпшувати податкові умови з метою залучення інвестицій. Одним з елементів поліпшення податкового регулювання може стати трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал.

Висновки. Підсумовуючи все вище зазначене, можна зробити наступні висновки щодо фінансового

забезпечення інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств харчової промисловості. Основним джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств харчової галузі виступають власні кошти. Завищенні відсоткові ставки на банківський кредит роблять дане джерело фінансування інвестицій харчової промисловості

нерентабельним. Саме залучення іноземних інвестицій в діяльність підприємств харчової промисловості України є ефективним джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності та сприятиме виведенню даних підприємств на новий рівень конкурентоспроможності.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 13.02.2020).
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс. Киев: *Эльга: Ника- Центр*. 2004. 550 с.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. Київ, 2004. 376 с.
4. Туріянська М. М. Інвестиційні джерела : монографія. Донецьк. ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2004. 317 с.
5. Перегуда Р. В., Стасюк Ю. М. Інвестиційна привабливість підприємств харчової промисловості України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. № 17. С. 314-321.
6. Податковий кодекс України : закон України № 2755 - VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.02.2020).
7. Зимовець В., Шелудько Н. Боргове навантаження та інвестиційна дисфункція в реальному секторі економіки України. *Економіка промисловості*. № 3 (79). 2017. С. 82 – 93.
8. Джусов О. А., Мешко Н. П., Величко А. П. та ін. Інноваційний розвиток світової економіки: інвестиційний аспект : монографія. Донецьк : Юго-Восток. 2009. 278 с.
9. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки / за ред. Дейнеко Л.В. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». 2018. 158 с.
10. The Global Competitiveness Report 2017–2018. Economy Profiles. Ukraine / World Economic Forum. P. 297. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05> (дата звернення 10.02.2020).

References:

1. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Blank, I. A. (2004). Investment management. Kiev: Elga: Nika-Center [in Russian].
3. Mayorova, T. V. (2004). Investment activity. Kyiv [in Ukrainian].
4. Turiyanska, M. M. (2004). Investment sources. Donetsk. Southeast Southeast Ltd [in Ukrainian].
5. Pereguda, R. V., Stasyuk, Yu. M. (2018). Investment attractiveness of Ukrainian food industry enterprises. *Economy and society*, 17, 314-321 [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Tax Code of Ukraine (Law of Ukraine No. 2755-VI, December 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
7. Zimovets, V. & Sheludko, N. (2017). Debt load and investment dysfunction in the real sector of Ukrainian economy. *Economics of industry*, 3 (79), 82-93 [in Ukrainian].
8. Dzhusov, O. A., Meshko, N. P., Velichko, A. P. (2009). Innovative development of the world economy: investment aspect. Donetsk: Southeast [in Ukrainian].
9. Development of industry for growth and renewal of the Ukrainian economy. Kiev: NAS of Ukraine, State Institution «Inst. and predicted. NAS of Ukraine. 2018. 158 p. [in Ukrainian].
10. The Global Competitiveness Report 2017–2018. Economy Profiles. Ukraine / World Economic Forum. P. 297. Retrieved from <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05>.

